

ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ НА ОРГАНІЧНУ ПРОДУКЦІЮ АКВАКУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЗБИРАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

©2020 МАХИБОРОДА К. В.

УДК 639.3: 631.147(4)
JEL: A13; B21; C1; D20; D23

Махиборода К. В. Формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури в Україні та Європейському Союзі в контексті модернізації системи збирання статистичних даних

Метою статті є викладення результатів досліджень для вдосконалення інструментів формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури в контексті модернізації системи збирання даних в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу. Обґрунтовано заходи щодо вдосконалення звітності у сфері вітчизняного рибного господарства з використанням світового досвіду. Враховано надання європейськими державами статистичних даних з аквакультури при створенні системи зі збирання, управління інформацією про сектор рибного господарства – аквакультури та її використання, дії механізму наведення статистичних даних щодо вивантаження рибної продукції в європейських державах в умовах глобального дефіциту продовольства. Доведено, що необґрунтовані стрибки окремих показників формування пропозиції риби ставлять під сумнів якість наданих статистичних даних суб'єктами аквакультури (у рамках заповнення форми № 1А-риба (річна)) за результатами діяльності у внутрішніх водоймах України. Запропоновано розподілити сомові на окремі види, що дозволить коректно проаналізувати виробничі показники саме при виробництві органічної продукції. Задля врегулювання проблем, пов'язаних зі статистичним обліком, нагальною є потреба в удосконаленні форми № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.». Запропоновано проведення PESTEL-аналізу як концептуального підґрунтя для розроблення відповідних заходів із удосконалення форми звітності № 1А-риба (річна) та сприяння обміну інформацією про збирання даних про органічну рибу, що займає відповідну нішу на ринку органічної продукції аквакультури.

Ключові слова: статистична звітність, органічна продукція, аквакультура, збирання даних, риба, формування пропозиції, адміністративна звітність.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-190-200>

Табл.: 10. **Бібл.:** 19.

Махиборода Катерина Вячеславівна – здобувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: vdovenko.katya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7030-5673>

УДК 639.3: 631.147(4)
JEL: A13; B21; C1; D20; D23

Махиборода Е. В. Формирование предложения на органическую продукцию аквакультуры в Украине и Европейском Союзе в контексте модернизации системы сбора статистических данных

Целью статьи является изложение результатов исследований для совершенствования инструментов формирования предложения на органическую продукцию аквакультуры в контексте модернизации системы сбора данных в Украине с учетом опыта стран Европейского Союза. Обоснованы мероприятия по совершенствованию отчетности в сфере отечественного рыбного хозяйства с использованием мирового опыта. Учтены предоставляемые европейскими государствами статистические данные по аквакультуре при создании системы по сбору, управлению информацией о секторе рыбного хозяйства – аквакультуре и её использованию, действия механизма представления статистических данных по выгрузке рибної продукції в європейських державах в умовах глобального дефіциту продовольства. Доказано, что необоснованные скачки отдельных показателей формирования предложения рыбы ставят под сомнение качество предоставляемых статистических данных субъектами аквакультуры (в рамках заповнення форми № 1А-риба (годова)) по результатам деятельности во внутренних водоемах Украины. Предложено распределить сомовых на отдельные виды, что позволит корректно проанализировать производственные показатели именно при производстве органической продукции. Для урегулирования проблем, связанных со статистическим учетом, насущной является потребность в совершенствовании формы № 1А-рыба (годовая) «Производство продукции аквакультуры за 20__г.». Предложено проведение PESTEL-анализа как концептуальной основы для разработки соответствующих мероприятий по усовершенствованию формы отчетности № 1А-рыба (годовая) и содействие обмену информацией о сборе данных об органической рыбе, занимающей соответствующую нишу на рынке органической продукции аквакультуры.

Ключевые слова: статистическая отчетность, органическая продукция, аквакультура, сбор данных, рыба, формирование предложения, административная отчетность.

Табл.: 10. **Библ.:** 19.

Махиборода Екатерина Вячеславовна – соискатель кафедры глобальной экономики, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15, Киев, 03041, Україна)

E-mail: vdovenko.katya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7030-5673>

UDC 639.3: 631.147(4)
JEL: A13; B21; C1; D20; D23

Makhyboroda K. V. Formation of Supply for Organic Aquaculture Products in Ukraine and the European Union in the Context of Modernization of the Statistical Data Collection System

The article is aimed at presenting the results of research to improve the instruments for formation of supply for organic aquaculture products in the context of the modernization of the data collection system in Ukraine, taking into account the experience of the European Union countries. Measures to improve reporting

in the sphere of domestic fisheries using world experience are substantiated. The statistics provided by the European Union Member States on aquaculture are taken into account when creating a system for collecting, managing information on the fisheries sector – aquaculture and its use, and the functioning of mechanism for presenting statistics on the unloading of fish products in European countries in the face of global food shortages. It is proved that unreasonable spurt in individual indicators of the formation of fish supply call into question the quality of statistics provided by aquaculture subjects (as part of filling out the form No. 1A-fish (annual)) on the results of activities in the inland waters of Ukraine. It is proposed to distribute sheatfishes to separate species, which will allow to correctly analyze the production figures in the very production of organic products. In order to solve the problems related to statistical accounting, the need to improve the form No. 1A-fish (annual) «Production of aquaculture products for the year 20__» is urgent. It is proposed to carry out a PestEL analysis as a conceptual basis for the development of appropriate measures to improve the reporting form No. 1A-fish (annual) and to facilitate the exchange of information on the collection of data on organic fish, occupying a niche in the market of organic aquaculture products.

Keywords: statistical reporting, organic products, aquaculture, data collection, fish, supply formation, administrative reporting.

Tabl.: 10. **Bibl.:** 19.

Makhyboroda Kateryna V. – Applicant, Department of Global Economics, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: vdovenko.katya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7030-5673>

У статті обґрунтовано заходи щодо вдосконалення звітності у сфері вітчизняного рибного господарства з використанням світового досвіду. Враховано надання європейськими державами статистичних даних з аквакультури та створення системи зі збирання, управління інформацією про сектор рибного господарства – аквакультуру – та її використання, дії механізму представлення статистичних даних щодо вивантаження рибної продукції в європейських державах в умовах глобального дефіциту продовольства. Доведено, що необґрунтовані стрибки чисел окремих показників формування пропозиції риби ставлять під сумнів якість наданих статистичних даних суб'єктами аквакультури в рамках заповнення форми № 1А-риба (річна) за результатами діяльності у внутрішніх водоймах України. Запропоновано розподілити сомові на окремі види, що дозволить коректно проаналізувати виробничі показники саме при виробництві органічної продукції. Це саме стосується і лососевих видів риб, коли обсяги вирощування органічних гольців стають у деяких господарствах однаковими з обсягами вирощування органічної райдужної форелі, але збираються узагальнені дані щодо лососевих, хоча ринкова цінність цих об'єктів аквакультури суттєво відрізняється.

Задля врегулювання проблем, пов'язаних зі статистичним обліком, нагальною є потреба в удосконаленні форми № 1 А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.», яка б ґрунтувалася, зокрема, на поліпшенні змісту та збирання інформації в розділі 1 «Діяльність у сфері аквакультури» та розділі 9 «Реалізовано товарної продукції органічної аквакультури». Запропоновано проведення PESTEL-аналізу як концептуального підґрунтя для розроблення відповідних заходів із удосконалення форми звітності № 1А-риба (річна) та сприяння обміном інформацією про збирання даних про органічну рибу, що займає відповідну нішу на ринку органічної продукції аквакультури. Засадничим заходом є також опрацювання пропозицій зі збільшення виробництва органічно обробленої риби, що є основним способом

досягнення економії на масштабі та зменшення витрат на виробництво. Розроблено науково-практичні підходи з удосконалення інструментів формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури в контексті модернізації системи збирання даних.

Формування та функціонування ринку органічної продукції в Україні спонукає бізнес-середовище до виробництва економічного чистого продовольства, у т. ч. і в середовищі аквакультури. Ринок органічної продукції спроможний задовольнити потреби населення в продуктах харчування високої якості, що, своєю чергою, надає підстави для отримання виробниками конкурентних переваг, стабільного доходу та отримання можливостей розширення екологічного виробництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Слід зазначити, що протягом останніх десятиліть відмічається суттєве зростання ролі органічного виробництва у світі та динамічне зростання попиту на його продукцію. Світовий ринок органічної продукції оцінюється нині у 60 млрд євро. Можна стверджувати, що найближчим часом потрібно очікувати збільшення глобального попиту на органічну рибу, включаючи ту, яка вироблена в аквакультурі. Тому нині важливе наукове обговорення рекомендацій щодо введення заходів з формування звітної інформації про обсяги органічного виробництва продукції аквакультури, зокрема у формі № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.», яка збирається вже сім років поспіль. Також в Україні не передбачено спеціальних форм первинної документації, де відображено обсяги виробленої та реалізованої органічної риби, інших водних живих ресурсів.

Особливості дослідження формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури в Україні та ЄС перебувають у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дані питання підняті в роботах Н. Бугаєнко, Н. Вдовенко [5–7], А. Вдовиченко [8], І. Волкової [9], Г. Гуменюка [10], С. Кваші [13], Т. Корж

[14], Н. Кравець [15] та інших учених-економістів. Інструменти формування попиту та пропозиції на рибу розкрито в роботах авторів: Т. Вацлавік (*T. Václavík*) [3], Х. Віллер (*H. Willer*) [4], Г. Краус (*G. Kraus*) [1], Дж. Лернуд (*Ju. Lernoud*) [4], Л. Хоф (*L. Hoof*) [1], які ці інструменти виступають основою модернізації існуючої системи збору статистичних даних з органічного виробництва риби та при визначенні й розрахунку основних показників виробництва продукції аквакультури.

Метою статті є викладення результатів досліджень для вдосконалення інструментів формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури в контексті модернізації системи збирання даних в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Останніми роками світовий ринок аквакультури збільшився майже втричі та характеризується динамічним розвитком виробництва харчових продуктів. Причиною швидкого розвитку аквакультури у світі є достатньо низька залежність від сезонності, порівняно з промисловим рибальським ловом, орієнтація на цільові потреби споживача, впровадження довгострокових і досконалих підходів до господарської діяльності в аквакультурі. Дослідженням виявлено, що до 2030 р. рівень промислового рибальського лову знизиться на 38%, а виробництво в умовах аквакультури зросте [2]. Відповідно до Закону України від 18.09.2012 р. «Про аквакультуру» аквакультура – це сільськогосподарська діяльність із штучного розведення, утримання, вирощування об'єктів аквакультури в контрольованих умовах для отримання продукції аквакультури та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів, акліматизації та реакліматизації риби, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх видів, а також надання рекреаційних послуг [11]. Водночас в Україні, за даними Державної служби статистики України, у 2018 р. ринок продукції аквакультури складав 21,7 тонн, або 24,4% порівняно з попереднім роком.

У структурі органічного виробництва 2014–2018 рр. спостерігається значне зростання органічної аквакультури, у т. ч. і в Європейському Союзі (ЄС). Органічне виробництво зросло на 24% для лосося, вдвічі – для форелі та втричі – для морського окуня та морського ляща. Позитивні зрушення спостерігаються при формуванні пропозиції також для мідій та устриць. Проте економічні показники органічної аквакультури ЄС відрізняються за видами. Органічний лосось забезпечує високі прибутки виробникам, що в середньому покриває додаткові витрати, пов'язані з органічним сільським господарством, в умовах зростаючого світового попиту на органічну продукцію аквакультури. При цьому органічне господарство морського окуня та морського ляща також дозволяє виробникам отримувати прибуток. Однак ці витрати нижчі, ніж додаткові витрати в умовах обмеженого

розширення ринку органічної продукції. Органічне господарство мідій, що почало розвиватися в ЄС недовго, користується попитом і забезпечує 20% прибутку від такої діяльності.

Сотосовно інструментів формування пропозиції на органічний короп, то зазначимо, що даний вид не може покривати свої додаткові витрати і зазнає значних втрат. Утримання водоїм, постійне подорожчання всіх видів ресурсів, логістика та торгівля відіграють вагомий роль в органічному ланцюгу постачання, ніж у звичайному. Така ситуація пояснюється меншими обсягами, що означає додаткові витрати на одиницю продукції, а звідси – зниження рівня рентабельності товаровиробників. Як показало дослідження, однією з найважливіших економічних проблем для розвитку органічної аквакультури є низький технологічний рівень виробництва. Економія на масштабі є найбільш очевидним способом зниження витрат на рівні не тільки виробництва, але й логістики та розподілу. У 2018 р. світова продукція аквакультури досягла 106 млн т. Частка Китаю складає понад 58% світового виробництва риби та перевищує 61 млн т (*табл. 1*).

Таблиця 1

Світові обсяги виробництва продукції аквакультури у 2018 р.

Країна	Виробництво, т	Частка, %
Китай	61 536 375	58,1
Індонезія	15 649 311	14,8
Індія	5 238 019	4,9
В'єтнам	3 450 200	3,3
Філіппіни	2 348 159	2,2
Бангладеш	2 060 408	1,9
Корея	1 676 489	1,6
Норвегія	1 380 890	1,3
ЄС 28	1 301 463	1,2
Єгипет	1 174 831	1,1
Чилі	1 057 742	1,0
Японія	1 103 235	1,0
М'янма	999 360	0,9
Таїланд	897 096	0,8
Інший	6 130 608	5,8
Усього	106 004 186	100,0

Другий за величиною виробник продуктів аквакультури – це Індонезія, частка якої становить майже 15% світового виробництва – майже 16 млн т. Європейський Союз займає дев'яте місце, відразу за Норвегією, з часткою 1,2% світового виробництва (1,3 млн т).

Згідно з проведеними нами дослідженнями, встановлено, що певна кількість великих роздрібних

торговців, які купують органічну рибу, не можуть отримати її в Європейському Союзі через відсутність гарантій та вважають, що краще в постачальників купувати обмежену кількість продуктів, які є поза зоною ЄС, адже їм потрібне регулярне та постійне постачання (у відношенні кількості та ціна) [12]. Оскільки попит і пропозиція не завжди можуть виправдати сподівання, виробникам і переробникам іноді доводиться продавати органічну рибу як звичайний продукт за звичайною ціною.

У вартісному відношенні основними видами, вирощеними в Європейському Союзі у 2018 р., були лосось (923 млн євро); форель (585 млн євро); устриці (445 млн євро); морський лящ (434 млн євро); мідії (401 млн євро); морський окунь (371 млн євро); меншою мірою – синій тунець (167 млн євро) і карп (150 млн євро) [3]. Зростання попиту на органічний лосось було зафіксовано на ринках Франції, а також Далекого Сходу. Результати показують, що органічний лосось є більш забрудненим, ніж звичайний лосось через вміст ртуті, миш'яку, діоксинів та пестицидів в м'ясі [1]. Водночас ми можемо пов'язати даний результат з використанням рибних харчових продуктів, вироблених з риби, які можуть надходити з забруднених риболовних зон.

Закупівельні ціни на роздрібній торгівлі вищі для продукції аквакультури органічних риб, ніж для звичайних. Спосіб розрахунку маржі в процентах передбачає більшу абсолютну вартість для органічної маржі та, відповідно, збільшує кінцеву ціну. Органічні продукти, особливо під час обробки, можуть бути продані як продукти розкоші, призначені для заможних споживачів [5].

Виробництво органічних риб в Європейському Союзі протягом останніх років спостерігається в умовах стрімко зростаючої тенденції: +24% для лосося, вдвічі – для райдужної форелі, втричі – для морських окунів та морських лящів. Ціна є ключовим фактором, який може обмежити попит на органічну продукцію в країнах, де органічна риба є більш розповсюдженою. Але на багатьох ринках, які є новими для свіжої риби, попит на органічні продукти обмежений. Для того, щоб розвиватися, органічна аквакультура повинна розглядатися як нішевий продукт і продаватися за конкурентними цінами, збільшувати обсяги та зменшувати ризики.

Результати досліджень показують, що у випадку, коли існує постійна тенденція до збільшення обсягу виробництва органічних риб, зацікавлені сторони стурбовані ціновою політикою, яка, ймовірно, призведе до того, що органічні продукти залишаться на ринку як нішеві продукти. Дослідженням підтверджено, що внутрішній ринок української риби та рибної продукції не повною мірою наповнений власною вирощеною рибою, адже продукція аквакультури складає лише 5%; промисел – 11,7%, а 83% припадає

на імпорт. Обґрунтовано, що на сьогодні більше ніж 7850 водних об'єктів задіяні під аквакультуру, і, за підрахунками, вирощування риби там можна довести до кількості близько 98 тис. тонн на рік. Тому можна стверджувати, що потенціал для розвитку є, тому слід поліпшити збирання даних.

Запропоновані нами методичні підходи на практиці передбачають оцінку впливу групи факторів як на збирання та групування даних про органічну продукцію аквакультури, так і на окремо взяті суб'єкти господарювання. Необґрунтовані стрибки чисел окремих показників формування пропозиції риби ставлять під сумнів якість наданих статистичних даних суб'єктами аквакультури в рамках заповнення форми № 1А-риба за результатами діяльності у внутрішніх водоймах України.

Забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та вихід їх на ринок органічної продукції аквакультури набуває першочергового значення, оскільки на цій основі формується розвиток рибного господарства в цілому. Проведемо поглиблений аналіз загроз і можливостей для подальшого вдосконалення форми звітності № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.» на основі PESTEL-аналізу.

Виявлено, що через вплив економічних факторів (Ec) на діяльність суб'єктів господарювання органічної продукції аквакультури зважений показник отримав як негативне, так і позитивне значення (-7,94 / +3,05) (табл. 2).

Зазначимо, що вагомих негативних внесок у загальний вплив економічних факторів (Total Ec) внесли фактори Ec1, Ec2, Ec3 та Ec5. Тому у формуванні стратегії розвитку суб'єктів господарювання органічної риби необхідно передусім врахувати економічні фактори: стан економіки країни, рівень інфляції, інвестиційний клімат, масштаби економічної підтримки органічної аквакультури.

Зважимо вплив політичної групи факторів (P) (табл. 3).

При аналізі отриманих даних по політичній групі факторів (P) виявлено, що зважений вплив політичних параметрів оцінки впливу на ринок органічної продукції аквакультури може приймати як негативне, так і позитивне значення (-2,72 / +6,28).

Із соціальних факторів (S) загрозливими є: S1 – демографія (-2,00); S2 – структура доходів і витрат (-2,00); S3 – базові цінності (-0,18); S6 – моделі поведінки споживачів (-0,12); можливості формують: S4 – тенденції способу життя (+0,10); S5 – здоровий спосіб життя (+0,07); S7 – рівень освіти (+0,18); S8 – катаклізми і форс-мажорні обставини (+1,00); 9 – споживчі переваги (+0,09); S10 – робота ЗМІ (+3,00); S11 – реклама і зв'язки з громадськістю (+1,00) (табл. 4).

Слід зазначити, що технологічні фактори (T) впливають на виробників органічної продукції аква-

Таблиця 2

Оцінка впливу економічних факторів на розвиток виробництва органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливості (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
Ec1	-	0,20	10	-2,00
Ec2	-	0,30	10	-3,00
Ec3	+ / -	0,10	10	+1,00 / -1,00
Ec4	+ / -	0,03	9	+0,27 / -0,27
Ec5	-	0,10	10	-1,00
Ec6	+	0,05	7	+0,35
Ec7	-	0,02	5	-0,10
Ec8	+ / -	0,03	7	+0,21 / -0,21
Ec9	-	0,04	9	-0,36
Ec10	+	0,02	8	+0,16
Ec11	+	0,01	6	+0,06
Ec12	+	0,10	10	+1,00
Total Ec	7 (+) / 8 (-)	1,00	101 з 120	+3,05 / -7,94

Таблиця 3

Оцінка впливу політичних факторів на розвиток виробництва органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливість (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
P1	-	0,30	10	+3,00
P2	-	0,04	8	-0,32
P3	+	0,03	10	+0,30
P4	+ / -	0,02 / 0,02	7	+0,14 / -0,14
P5	+ / -	0,02 / 0,04	8	+0,16 / -0,32
P6	+	0,20	9	+1,80
P7	-	0,03	8	+0,24
P8	+	0,04	10	+0,40
P9	-	0,20	9	-1,80
P10	+	0,03	8	+0,24
P11	-	0,01 / 0,02	7	-0,14
Total P	6 (+) / 7 (-)	1	94 зі 110	+6,28 / -2,72

культури не менше, ніж політичні, економічні та соціальні (табл. 5).

Проаналізувавши дані табл. 5, можна стверджувати, що Total T отримав як негативне, так і позитивне значення (-5,80 / +5,20), що свідчить про вигідне становище науково-технологічної сфери.

Далі слід проаналізувати екологічну групу факторів (E) (табл. 6).

Зважений вплив правових факторів (L) на суб'єктів господарювання органічної продукції аквакультури може бути як негативним, так і позитивним (-0,8 / +6,1), що залежить від майбутньої екологічної політики країни (табл. 7).

Узагальнимо вплив низки факторів на ефективність формування базових засад дії механізму представлення і збирання статистичних даних (табл. 8).

З цієї метою оцінимо фактори впливу на суб'єктів господарювання органічної продукції аквакультури за якісною шкалою (табл. 9).

Отже, проведення PESTEL-аналізу нами розглядається, як концептуальна основа для розроблення відповідних заходів із удосконалення форми звітності № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.», зокрема при поліпшенні змісту та формування інформації в

Таблиця 4

Оцінка впливу соціальних факторів на розвиток виробництва органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливість (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
S1	-	0,20	10	-2,00
S2	-	0,20	10	-2,00
S3	-	0,02	9	-0,18
S4	+/-	0,02	5	+0,10 / -0,10
S5	+/-	0,01	7	+0,07 / -0,07
S6	-	0,02	6	-0,12
S7	+	0,02	9	+0,18
S8	+	0,10	10	+1,00
S9	+/-	0,01	9	+0,09 / -0,09
S10	+	0,30	10	+3,00
S11	+	0,10	10	+1,00
Total S	7 (-) / 7 (+)	1	95 зі 110	+5,44 / -4,56

Таблиця 5

Оцінка впливу технологічних факторів на розвиток виробників органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливість (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
T1	+	0,10	10	+1,00
T2	-	0,30	10	-3,00
T3	+/-	0,10	9	+0,9 / -0,9
T4	+/-	0,10	9	+0,9 / -0,9
T5	+	0,07	5	+0,35
T6	+	0,10	9	+0,9
T7	-	0,03	5	+0,15
T8	-	0,10	10	-1,00
T9	+	0,10	10	+1,00
Total T	3 (-) / 8 (+)	1	77 із 90	-5,80 / +5,20

розділі 1 «Діяльність у сфері аквакультури» та розділі 9 «Реалізовано товарної продукції органічної аквакультури» (табл. 10). Пропонуємо розподілити сомові на окремі види, що дозволить коректно проаналізувати виробничі показники саме при виробництві органічної продукції. Це ж саме стосується і лососевих видів риб, коли обсяги вирощування органічних гольців стають у деяких господарствах однаковими з обсягами вирощування органічної райдужної форелі, але збираються узагальнені дані щодо лососевих, хоча ринкова цінність цих об'єктів аквакультури суттєво відрізняється.

Отримані дані будуть достатньо різноманітні, що, за потреби ухвалення управлінських рішень, надасть можливість побачити стан формування пропозиції органічної продукції аквакультури в Україні.

Також у процесі внесення змін та доповнень до форми звітності № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.» потрібно виписати шляхи вирішення завдань з отримання надійної статистичної інформації через запровадження ліцензування рибогосподарської діяльності як заходу, який використовується в усіх без виключення країнах – членах ЄС і є однією з вимог до юридичних та фізичних осіб, які мають право вирощувати рибу та здійснювати продаж отриманої продукції.

З іншого боку, запровадження ліцензування вимагає, на наш погляд, відновлення тісної та плідної співпраці між виробниками та державою. Позитивні результати в удосконаленні статистичної звітності можна досягти лише за умови, коли виробники зобов'язуються виробляти якісну та безпечну про-

Таблиця 6

Оцінка впливу екологічних факторів на рівень розвитку виробництва органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливість (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
E1	+	0,10	8	+0,8
E2	+	0,20	4	+0,80
E3	-	0,04	7	-0,28
E4	-	0,02	1	-0,02
E5	-	0,02	9	-0,18
E6	+/-	0,10	5	+0,50 / -0,50
E7	+/-	0,02	5	+0,10 / -0,10
E8	+	0,20	6	+1,20
E9	+	0,30	9	+2,70
Total E	5 (-) / 6(+)	1	54 із 90	+6,1 / -0,8

Таблиця 7

Оцінка впливу правових факторів на рівень розвитку виробництва органічної риби

Події / фактори	Загрози (-) / Можливість (+)	Можливість прояву	Важливість	Вплив на ринок органічної продукції аквакультури
L1	+/-	0,20	6	+1,20 / -1,20
L2	+/-	0,09	4	+0,6 / -0,36
L3	-	0,10	5	-0,50
L4	+	0,05	8	+0,40
L5	-	0,10	3	-0,30
L6	-	0,10	9	-0,90
L7	-	0,06	5	-0,30
L8	+/-	0,10	6	+0,60 / -0,60
L9	+	0,20	2	+0,40
Total L	6 (-) / 5 (+)	1	48 із 90	+3,2 / -4,16

дукцію з дотриманням численних екологічних вимог, а держава – надавати всебічну допомогу, у тому числі з використанням бюджетних коштів, як це робиться у державах – членах ЄС, у частині здійснення наукових досліджень, попередження захворювань, розвитку ринку органічної продукції аквакультури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, маємо можливість запропонувати такі заходи для модернізації системи збирання статистичних даних у сфері рибного господарства в Україні:

1. Обґрунтувати заходи сприяння діяльності щодо вдосконалення звітності у сфері вітчизняного рибного господарства, включаючи використання світового досвіду щодо надання європейськими державами статистичних даних з аквакультури та створення системи зі збирання, управління інформацією про

сектор рибного господарства та її використання, дії механізму представлення статистичних даних щодо вивантаження рибної продукції в європейських державах в умовах глобального дефіциту продовольства.

2. Взяти до уваги, що необґрунтовані стрибки чисел окремих показників формування пропозиції риби ставлять під сумнів якість наданих статистичних даних суб'єктами аквакультури, у рамках заповнення форми № 1А-риба за результатами діяльності у внутрішніх водах України. Пропонуємо розподілити сомові на окремі види, що дозволить коректно проаналізувати виробничі показники саме при виробництві органічної продукції. Це ж саме стосується і лососевих видів риб, коли обсяги вирощування органічних гольців стають у деяких господарствах однаковими з обсягами вирощування органічної райдужної форелі, але збираються узагальнені дані щодо лососевих, хоча ринкова цінність цих об'єктів аква-

Фактори, що впливають на розвиток виробництва органічної продукції аквакультури

Політика (P)	Економіка (Ec)	Екологія (E)
P1. Майбутні зміни в законодавстві. P2. Державна підтримка розвитку регіонів. P3. Урядова політика. P4. Державне регулювання конкуренції. P5. Торгова політика. P6. Жорсткість державного контролю та штрафні санкції. P7. Фінансування, гранти та ініціативи, державні замовлення. P8. Групи лобювання на ринку. P9. Антиінфляційна політика. P10. Інший вплив держави. P11. Рівень корупції	Ec1. Стан економіки країни. Ec2. Рівень інфляції. Ec3. Інвестиційний бізнес-клімат. Ec4. Проблеми системи оподаткування. Ec5. Масштаби економічної підтримки органічної продукції. Ec6. Система ціноутворення. Ec7. Рівень безробіття. Ec8. Динаміка доходів населення. Ec9. Обмінні курси валют. Ec10. Зовнішні витрати. Ec11. Кон'юнктура ринку. Ec12. Брак кваліфікованих кадрів	E1. Екологічність застосовуваних технологій. E2. Екологічна ситуація регіону. E3. Екологічність застосовуваних матеріалів. E4. Шумовий фактор. E5. Хімічний фактор. E6. Зміна фізичних параметрів навколишнього середовища. E7. Електромагнітний вплив на навколишнє середовище. E8. Радіаційний вплив на довкілля. E9. Екологічно чисте природно-антропогенне середовище
Соціальна сфера (S)	Технологія (T)	Право (L)
S1. Демографія. S2. Структура доходів і витрат. S3. Базові цінності. S4. Тенденції способу життя. S5. Здоровий спосіб життя. S6. Моделі поведінки споживачів. S7. Рівень освіти. S8. Форс-мажорні обставини. S9. Споживчі переваги. S10. Робота ЗМІ. S11. Реклама та зв'язки з громадськістю	T1. Розвиток нових технологій. T2. Фінансування НДДКР. T3. Скорочення або продовження «життєвого циклу» технологій. T4. Науково-технічний рівень. T5. Адаптація нових технологій. T6. Інформація, комунікації. T7. Споживчі переваги інноваційних технологій. T8. Рівень кваліфікації кадрів. T9. Трансфер технологій	L2. Законодавство. L3. Регулюючі органи і норми. L4. Зміни законодавства, що зачіпають соціальні фактори. L5. Технологічне законодавство. L6. Складність виділення землевідведення. L7. Слабка законодавча база. L8. Особливості регіонального законодавства. L9. Законодавча база місцевого самоврядування

Таблиця 9

Узагальнена оцінка впливу окремих факторів і заходи для їх уникнення при прийнятті рішень щодо вдосконалення статистичної звітності в рибному господарстві

Група факторів	Фактор (імовірність його впливу)	Ознаки та їх прояву	Можливі відповідні заходи керівництва підприємств
1	2	3	4
Економічні	Зростання інфляції	Знецінення грошових коштів, зростання цін, товарний дефіцит	Проведення додаткових маркетингових досліджень ринку органічної продукції
	Збільшення конкуренції	Надання конкурентами нових товарів, розірвання договорів з клієнтами, припинення дії договорів	Активізація продаж, продумана цінова політика, покращання якості продукції
	Зменшення платоспроможного попиту населення	Зниження цін на продукцію в конкурентів	Проведення додаткових маркетингових досліджень ринку органічної продукції
	Брак кваліфікованих кадрів	Зростання плинності кадрів	Створити системи навчання, фінансової мотивації
Політичні	Законодавчі зміни	Упровадження додаткового податкового тягаря, підвищення податкових ставок	Пошук шляхів зростання прибутку, щоб додаткові витрати мали змогу окупитися
	Зростання суспільної нестабільності	Зростання соціальних потрясінь	Проведення страхування від політичних ризиків

1	2	3	4
Соціальні	Зростання трудової міграції за кордон	Відтік кваліфікованих кадрів	Покращення системи стимулювання і мотивації працівників, формування соціального пакету
	Зміна споживчих переваг	Зростання відгуків з боку наявних і потенційних споживачів	Реагування на інформацію від споживачів
	Зниження рівня освіти	Проблеми з освоєнням новацій	Виділення коштів на фахову підготовку працівників
Технологічно-екологічні	Упровадження нових технологій	Зростання кількості наукоємної продукції, поява проблеми утилізації	Виділення грошових коштів на ноу-хау, поновлення виробничих потужностей

культури суттєво відрізняється. Що стосується витрат кормів, то потрібно для оцінки цього показника також враховувати дані митної служби щодо імпорту кормів для аквакультури до України. З цього питання потрібна співпраця як з Державною митною службою України, так і з виробниками продукції хижих видів риби, асоціаціями виробників.

3. Зasadничим заходом є також опрацювання пропозицій зі збільшення виробництва органічно обробленої риби, що є основним способом досягнення економії на масштабі та зменшення витрат на виробництво та розподіл. Слід зосередити увагу на основних видах, які можуть відповідати вимогам великих роздрібних торговців щодо регулярності поставок і стабільності цін, а також прийняти чітку позицію щодо органічності, шукати нові канали збуту для органічної продукції аквакультури із застосуванням аналізу загроз і можливостей аквакультури на основі PESTEL-аналізу та сприяти обміну інформацією щодо збирання даних про органічну рибу, що займає відповідну нішу на ринку органічної продукції аквакультури. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Hoof L., Kraus G. Is there a need for a new governance model for regionalized Fisheries Management? Implications for science and advice. *Marine Policy*. 2017. Vol. 84. P. 152–155. URL: <https://www.efaro.eu/one-webmedia/Publ%20Marine%20Policy%20Hoof%20Kraus.pdf>
2. Organic World. Global organic farming statistics and news. URL: <http://www.organic-world.net>
3. Václavík T. Netherlands: Organic shops get organized. URL: <https://organic-market.info/news-in-brief-and-reports-article/13783-Netherlands.html>
4. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016 / Ed. by Willer H., Lernoud J. Research Institute of Organic Agriculture Frick, and IFOAM: 333 p. URL: <https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1698-organic-world-2016.pdf>
5. Вдовенко Н. М. Глобальні пріоритети сталого виробництва сільськогосподарської продукції. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2016. No. 4. P. 3–17.

- URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u295/globalni_prioriteti_stalogo_virobn_ribi.pdf
6. Вдовенко Н. М. Роль держави в економічному і соціальному розвитку суспільства. *Інноваційна економіка*. 2011. Вип. 3. С. 249–253.
 7. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні : монографія. Київ : Кондор, 2013. 464 с.
 8. Вдовиченко А. В. Організаційно-економічне забезпечення ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції. *Збалансоване природокористування*. 2015. № 4. С. 59–63.
 9. Волкова І. М. Дослідження поведінки споживачів на ринку органічної продукції. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2013. № 1. Ч. 2. С. 47–53.
 10. Гуменюк Г. Д., Баджурак О. В., Ляшенко О. К. Органічне виробництво в світі – історія розвитку та сучасний стан. *Біоресурси і природокористування*. 2010. Т. 2. № 3/4. С. 56–62.
 11. Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 р. № 5293-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>
 12. Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 06.02.2003 р. № 486-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15>
 13. Вдовенко Н. М., Кваша С. М. Аквакультурне виробництво: від наукових експериментів до промислових масштабів. *Інвестиції практика та досвід*. 2011. № 20. С. 7–10. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2011/4.pdf
 14. Корж Т. В. Органічне сільськогосподарське виробництво як чинник соціально-економічної та екологічної безпеки. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2011. № 4. С. 156–162. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/tmppdf/593.pdf>
 15. Кравець Н. В. Правові аспекти органічного сільськогосподарства як засобу реалізації принципу екологізації аграрного виробництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 1. С. 102–109.

**Методичні підходи до удосконалення форми звітності за розділами «Діяльність у сфері аквакультури»
та «Реалізовано товарної продукції органічної аквакультури»**

1.1 Вид діяльності господарства	1.1.1 Ставкове ☐	1.1.2 Басейнове ☐	1.1.3 Садкове ☐	1.1.4. Рециркуляційна система ☐	1.2 Наявність інкубаційного цеху	Так ☐	Ні ☐										
1.3 Умови ведення аквакультури	1.3.1 Прісноводна аквакультура ☐		1.3.2 Солонуватоводна аквакультура ☐		1.3.3 Марикультура ☐	1.3.4 Органічна аквакультура ☐											
9.1 Коропові види риб																	
Код ФАО	Види риб	Товарна риба		Ікра		Личинки		Цьоголітки		Однорічки		Дволітки		Маточне поголів'я		Ремонтне поголів'я	
		шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн
9.2 Хижі види риб																	
Код ФАО	Види риб	Товарна риба		Ікра		Личинки		Цьоголітки		Однорічки		Дволітки		Маточне поголів'я		Ремонтне поголів'я	
		шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн
9.3 Лососеві види риб																	
Код ФАО	Види риб	Товарна риба		Ікра		Личинки		Цьоголітки		Однорічки		Дволітки		Маточне поголів'я		Ремонтне поголів'я	
		шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн
9.4 Осетрові види риб																	
Код ФАО	Види риб	Товарна риба		Ікра		Личинки		Цьоголітки		Однорічки		Дволітки		Маточне поголів'я		Ремонтне поголів'я	
		шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн	шт.	грн
9.5 Інші види риб																	

- Офіційний сайт Федерації органічного руху України. URL: <http://organic.com.ua>
- Прутська О. О., Ходаківська О. В. Органічне сільське господарство в США: реалії та перспективи для України. *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 142–151.
- Сіренко Н. М., Чайка Т. О. Органічні продукти харчування у забезпеченні продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 43–49. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/417/3/Ciренко2.pdf>
- Томашевська О. А. Органічне виробництво в світі: реалії та перспективи. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 161–164.

Науковий керівник – Вдовенко Н. М., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

REFERENCES

- Hoof, L., and Kraus, G. "Is there a need for a new governance model for regionalized Fisheries Management? Implications for science and advice". *Marine Policy*. 2017. <https://www.efaro.eu/onewebmedia/Publ%20Marine%20Policy%20Hoof%20Kraus.pdf>
- Humeniuk, H. D., Badzhurak, O. V., and Liashenko, O. K. "Orhanichne vyrobnytstvo v sviti – istoriia rozvytku ta suchasnyi stan" [Organic Production in the World - the History of Development and Current Status]. *Bioresursy i pryrodokorystuvannia*, vol. 2, no. 3/4 (2010): 56-62.
- Korzh, T. V. "Orhanichne silskohospodarske vyrobnytstvo yak chynnyk sotsialno-ekonomichnoi ta ekolohichnoi bezpeky" [Organic Agricultural Production as a Factor of Socio-economic and Environmental Security]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohich-*

- noho universytetu. 2011. <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/tmp/pdf/593.pdf>
- Kravets, N. V. "Pravovi aspekty orhanichnoho silskoho hospodarstva yak zasobu realizatsii pryntsypu ekolohizatsii aharnoho vyrobnytstva" [Legal Aspects of Organic Agriculture as a Means of Implementing the Principle of Greening of Agricultural Production]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, vol. 1, no. 197 (2014): 102-109.
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>
- "Organic World. Global organic farming statistics and news". <http://www.organic-world.net>
- Oftsiiynyi sait Federatsii orhanichnoho rukhu Ukrainy. <http://organic.com.ua>
- Prutska, O. O., and Khodakivska, O. V. "Orhanichne silske hospodarstvo v SShA: realii ta perspektyvy dlia Ukrainy" [Organic Agriculture in the United States: Realities and Prospects for Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 12 (2011): 142-151.
- Sirenko, N. M., and Chaika, T. O. "Orhanichni produkty kharchuvannia u zabezpechenni prodovolchoi bezpeky" [Organic Food in Food Security]. *Ekonomika APK*. 2012. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/417/3/Cirenko2.pdf>
- "The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016". Research Institute of Organic Agriculture Frick, and IFOAM. <https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1698-organic-world-2016.pdf>
- Tomashevskaya, O. A. "Orhanichne vyrobnytstvo v sviti: realii ta perspektyvy" [Organic Production in the World: Realities and Prospects]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 6 (2013): 161-164.
- Vaclavik, T. "Netherlands: Organic shops get organized". <https://organic-market.info/news-in-brief-and-reports-article/13783-Netherlands.html>
- Vdovenko, N. M. "Hlobalni priorityety staloho vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii" [Global Priorities of Sustainable Agricultural Production]. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2016. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u295/globalni_prioriteti_stalogo_virobn_ribi.pdf
- Vdovenko, N. M. "Rol derzhavy v ekonomichnomu i sotsialnomu rozvytku suspilstva" [The Role of the State in the Economic and Social Development of Society]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3 (2011): 249-253.
- Vdovenko, N. M. *Derzhavne rehuliuвання rozvytku akvakultury v Ukraini* [State Regulation of Aquaculture Development in Ukraine]. Kyiv: Kondor, 2013.
- Vdovenko, N. M., and Kvasha, S. M. "Akvakulturene vyrobnytstvo: vid naukovykh eksperymentiv do promyslovykh masshtabiv" [Aquaculture Production: From Scientific Experiments to Industrial Scale]. *Investytsii praktyka ta dosvid*. 2011. http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2011/4.pdf
- Vdovychenko, A. V. "Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia vyrobnytstva orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii" [Organizational and Economic Support for the Efficient Functioning of Organic Agricultural Production]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, no. 4 (2015): 59-63.
- Volkova, I. M. "Doslidzhennia povedinky spozhyvachiv na rynku orhanichnoi produktsii" [Research of Consumer Behavior in the Market of Organic Products]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu*, vol. 2, no. 1 (2013): 47-53.